

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

Ekologiczna uważność w szkole? Przekraczanie antropocentryzmu w nauczaniu i metodyce nauczania języka obcego

Warsztaty

Ecological Mindfulness at School? Beyond the Anthropocentric Approach in Foreign Language Teaching and Learning

Workshop

Prowadzący: dr Alina Mitek-Dziemba, ICBEH UŚ, dr hab. Prof. UŚ Olga Przybyła, ICBEH UŚ

Miejsce realizacji: Uniwersytet Śląski, Wydział Humanistyczny, Katowice, ul. Uniwersytecka 4

Data realizacji: 21.06.2023 r.

Grupa docelowa: studenci polonistyki studiów magisterskich (specjalizacja dydaktyczna)

Czas realizacji: 2 jednostki lekcyjne (90 minut)

Język warsztatów: angielski

Cel warsztatów:

Warsztaty miały na celu rozwój kompetencji dydaktycznych studentów jako przyszłych nauczycieli na przykładzie nauczania języka obcego, jednakże prezentowane zagadnienia dają się zastosować do każdego typu nauczania językowego – także w zakresie języka ojczystego. Celem zajęć było skłonienie ich uczestników do refleksji na temat tego, jak i czy środowiskowa świadomość oraz ekologiczna uważność mogą być praktykowane w ramach szkolnej edukacji. Punktem wyjścia jest rozważenie antropocentryzmu jako dotąd rzadko kwestionowanego fundamentu kształcenia językowego i próba wyjścia poza jego ciasne ramy poprzez wskazanie na zmieniający się kontekst naukowy (szerokie pojęcie komunikacji językowej w ramach teorii semiotycznych, uwzględniające wielorakie sposoby komunikowania za pomocą znaków i sygnałów) oraz praktyczny (coraz bardziej dojmująca świadomość nadchodzącej katastrofy

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

środowiskowej, nakazująca zmianę narracji w stosunku do środowiska, które z milczącego, przedmiotowo traktowanego tła staje się aktorem i uczestnikiem procesów społecznych). Warsztaty obejmują zapoznanie uczestników z koniecznym tłem teoretycznym (humanistyka środowiskowa, myślenie postantropocentryczne, komunikacja międzygatunkowa), ale także, i przede wszystkim, praktyczną demonstrację metod dydaktycznych służących pogłębieniu środowiskowej wrażliwości i kształceniu postawy ekologicznej uważności u osób uczących się, z uwzględnieniem ich specyfiki rozwojowej.

Metody:

- analiza problemowa, oparta na wykładzie (prezentacja dotychczasowych badań oraz podłoża teoretycznego), burzy mózgów i dyskusji z zastosowaniem materiałów audiowizualnych; eksponująca, problemowa: analiza i interpretacja obrazów fotograficznych; *visible thinking*;
- ćwiczenia praktyczne, oparte na wyzwaniu pozytywnych emocji (zaskoczenia i ciekawości), eksperymenty dydaktyczne z wykorzystaniem materiałów autentycznych, ćwiczenia z zakresu storytellingu.

Materiały dydaktyczne:

Prezentacje multimedialne (laptop, projektor multimedialny, głośniki), karta pracy, materiały autentyczne (przedmioty percepcji różnych zmysłów, obiekty naturalne i wytworzone jako bodziec do tworzenia opowieści).

Formy organizacji pracy: zbiorowa, grupowa, jednostkowa.

Literatura:

Antropocen czy kapitałocen? Natura, historia i kryzys kapitalizmu, przeł. Krzysztof Hoffmann, Patryk Szaj, Weronika Szwebs, Wydawnictwo WBPiCAK, Poznań 2021.

Baszewska Marta, *Architektura picture booka. Twórczość Iwony Chmielewskiej*, „Sztuka Edycji. Studia Tekstologiczne i Edytorskie” 2017, t.10, nr 2, s. 115–124. DOI 10.12775/SE.2016.025

Bińczyk Ewa, *Epoka człowieka. Retoryka i marazm antropocenu*, PWN, Warszawa 2018.

Cronin Michael, *Eco-Translation. Translation and Ecology in the Age of the Anthropocene*, Routledge, London and New York 2017.

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

Part of a yearlong series exploring Project Zero's 50 years of innovation in education;

<https://www.gse.harvard.edu/ideas/usable-knowledge/18/02/think-better>

Kimmerer Robin Wall, *Pieśń Ziemi. Rdzenna mądrość, wiedza naukowa i lekcje płynące z natury*, przeł. Monika Bukowska, Znak, Kraków 2020.

Kotkowska Marta, *To, co pomiędzy słowem a obrazem – znaki, symbole i metafory wizualne... w autorskich książkach Iwony Chmielewskiej*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis: Studia Poetica” 2018, nr 6, s. 112–135.

Kolbert Elizabeth, *Szóste wymieranie. Historia nienaturalna*, przeł. Piotr Grzegorzewski, W.A.B., Warszawa 2016.

Lelonek Diana, *Hałda Rokitnikowa*, widok instalacji na wystawie *Najpiękniejsza Katastrofa*, CSW Kronika, Bytom, fot. dzięki uprzejmości artystki i galerii lokal_30; <https://culture.pl/pl/tworca/diana-lelonek>

Lelonek Diana, *Bez tytułu*, z cyklu: *Yesterday I met a really wild man*, 100x80, 2015, fot. dzięki uprzejmości artystki i galerii lokal_30; <https://culture.pl/pl/tworca/diana-lelonek>

Lima Eduarda, *Strajk*, Wydawnictwo BABARYBA, Warszawa 2021.

Marzec Andrzej, *Antropocień. Filozofia i estetyka po końcu świata*, PWN, Warszawa 2021.

Mühlhäusler Peter, *Quo Vadis Ecolinguistics?*, „Ecolinguística: Revista Brasileira de Ecologia e Linguagem” 2020, t. 6, nr 1, s. 5–23.

Steciąg Magdalena, *Dyskurs ekologiczny w debacie publicznej*, Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra 2012.

Steciąg Magdalena, *Glottodydaktyka w ujęciu ekolingwistycznym*, „Acta Universitas Lodziensis” 2014, t. 21, s. 51–62.

Steciąg Magdalena, *Język w epoce antropocenu. Ujęcie ekolingwistyczne*, Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra 2023.

The Ecolinguistics Reader: Language, Ecology and Environment, red. Alwin Fill, Peter Mühlhäusler, Continuum, London and New York 2001.

Walewicz P., 2019, *Koncepcje antropocenu i kapitalocenu a ekopedagogika*, „Przegląd Pedagogiczny”, nr 1, s. 57-67.

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

Przebieg warsztatów

1. Część wprowadzająca – Alina Mitek-Dziemba:

Prezentacja prowadzących, prezentacja założeń projektu oraz odtworzenie filmu promującego Fundusze Wyszehradzkie, pytanie o potrzebę humanistycznej edukacji dla klimatu, następnie przedstawienie wcześniej przeprowadzonych przez autorkę badań i ich wyników (wniosków dotyczących ekokrytycznej analizy treści podręczników do nauki języka angielskiego, które ujawniły w nich stereotypowe sposoby myślenia na temat języka, środowiska i dyskursu ekologicznego). Takie wspólne sformułowanie potrzeby wprowadzenia zmian w edukacji językowej, aby miała ona bliższy związek z codziennym doświadczeniem ludzi w dobie Antropocenu, zwłaszcza w zakresie utraty przewidywalności i stabilności w relacjach z naturą, oraz by wspomagała kształtowanie się nowej środowiskowej wrażliwości, wyculonej na zachodzące zmiany i pozwalającej na nie odpowiednio reagować (praca nad upowszechnianiem postawy społecznej odpowiedzialności, która obejmowałaby także sprawiedliwość środowiskową i relacje międzygatunkowe, ćwiczenie wyobraźni pozwalające na generowanie nowych, pozytywnych ekologicznie scenariuszy).

2. Część główna (1) – Alina Mitek-Dziemba:

Postawienie pytania o tytułową uważność ekologiczną w szkole, w odniesieniu do edukacji językowej – jako główną przeszkodę dla zaistnienia środowiskowej uważności wskazuje się zakorzeniony antropocentryzm językowego kształcenia. Celem tej części jest wspólne znalezienie odpowiedzi na pytanie, dlaczego w wymiarze szkolnej praktyki i potocznego myślenia wszelka komunikacja sprowadzona zostaje do ludzkiego języka i logocentrycznej werbalizacji (co nasila potrzebę dychotomicznego myślenia w relacji człowiek – otoczenie środowiskowe). Przedstawiona w trakcie warsztatu, zachodząca od dwóch dekad zmiana paradygmatu w humanistyce (powstanie rozmaitych nurtów posthumanistycznego myślenia oraz badań nad bytami pozaludzkimi, a także rozwój ekolingwistyki i ekotranslatoryki, jak również zoo- i biosemiotyki) pozwala dostrzec szansę na wypracowanie nowych narzędzi dydaktycznych, odwołujących się do nieantropocentrycznej wizji komunikacji i języka. W praktycznej części warsztatu jego uczestnicy próbują sami odpowiedzieć na pytania o konkretne sposoby wprowadzania biocentrycznej i planetarnej świadomości ekologicznej na zajęciach szkolnych,

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

a następnie zapoznają się z ćwiczeniami przygotowanymi przez osobę prowadzącą, które oparte są na mechanizmie zaskoczenia, defamiliaryzacji i przebudowania reakcji zmysłowych w ramach ćwiczeń językowych.

3. Część główna (2) – Olga Przybyła

Problematyka drugiej części warsztatów pogłębia perspektywę możliwości włączania w proces dydaktyczny metod rozwijających krytyczne, kreatywne myślenie oraz kooperacje uczestników. Ta część warsztatów zachęca uczestników do dalszej refleksji na temat tego, jak i czy środowiskowa świadomość oraz ekologiczna uważność mogą być praktykowane w ramach szkolnej edukacji na podstawie analizy książki obrazkowej i dwóch instalacji autorstwa Diany Lelonek. Zaproponowana książka obrazkowa, percypowana wieloma zmysłami jednocześnie, skłania uczestników do lektury aktywnej, gdyż jej forma zaprasza do współtworzenia znaczeń i pozostawia wiele miejsca do interpretacji. Studenci odkrywają: nieoczekiwane skojarzenia, momenty paradoksalne i zaskakujące odczytania. Aktywność ostatnia warsztatów to propozycja kształtowania postaw proekologicznych na podstawie wybranych instalacji Diany Lelonek. Studenci unaocznianie myślenia lub inaczej obrazowanie myślenia praktykowali w ćwiczeniach: 1) Zobacz/opisz. Pomyśl. Zastanów się/zdziw się/rozważ; 2) metody 5 x 2; 3) ZOOM IN – ZOOM OUT. Uczestnicy nie znali prac artystki, podobnie jak nigdy wcześniej nie pracowali metodą visible thinking.

4. Podsumowanie i recepcja warsztatów – Olga Przybyła

Refleksja nad całością przekazu, dyskusja podsumowująca na temat zaproponowanych w ramach warsztatów praktyk uważności ekologicznej w ramach szkolnej edukacji. Zebranie opinii uczestników warsztatów w formie rundy podsumowującej: „Z warsztatów zabieram dla swojej praktyki dydaktycznej...”. Uczestniczki i uczestnicy ocenili spotkanie jako inspirujące, otwierające nowe możliwości rozwijania postawy krytycznej z wykorzystaniem obrazowania myślenia. Podkreślili, że dopiero na warsztatach zetknęli się z metodą unaocznienia myślenia i sposobami włączania jej w proces dydaktyczny. Z entuzjazmem brali udział w zaproponowanych ćwiczeniach praktycznych. Docenili przygotowane materiały w ramach ćwiczeń polisensorycznych.

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*